

5435 VE 5720 SAYILI KANUN
DEĐİŐİKLİKLERİYLE
BİRLİKTE İDARİ YARGI
HÂKİM ADAYLIĞINA
GİRİŞTE ARANAN ÖĞRENİM
KOŐULUNA İLİŞKİN BİR
DEĞERLENDİRME

Av. Mehmet ALTUNDİŐ*

---

* AŐSBE Yüksek Lisans Öğrencisi-Avukat

ÖZ

İdari yargı hakim adaylığına girişte öğrenim koşulunun düzenlendiği 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu'nun 8. maddesinin (c) bendinde, 5435 sayılı Kanunun 1. maddesiyle ve 5720 sayılı Kanunun 1. maddesiyle değişiklik yapılmıştır. Yapılan değişiklikler idari yargı hakim adaylığı için hukuk fakültesinden mezun olanlara öncelik verme düşüncesinden kaynaklanmıştır. İdari yargı sisteminin ihtiyaç duyduğu ve idarenin yargısal denetiminde görev alan hakimlerin yeteri kadar hukuk bilgisine sahip olması zorunludur. Ancak bu zorunluluk hukuk fakültesi mezunu olmayan ancak hukuk derslerine programlarında yeteri kadar yer veren fakülte mezunlarının idari yargı hakim adaylığına giremeyeceği anlamına gelmemektedir. Programlarında yeteri kadar hukuk derslerine yer verildiği tespit edilen fakülte mezunlarının idari yargı hakim adaylığına alınmasında idari yargı sistemi açısından büyük önem bulunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: *Hukuk devleti, idari yargı hakim adaylığı, mezuniyet koşulu, idarenin yargısal denetimi, idare mahkemeleri, Danıştay*

AN EVALUATION OF THE ACADEMIC PRECONDITION SOUGHT FOR ADMISSION TO CANDIDACY FOR ADMINISTRATIVE JURISDICTION JUDGESHIP FOLLOWING AMENDMENTS TO LAWS NO. 5435 AND 5720

ABSTRACT

Amendments have been made to Clause (c) of Article 8 of the Judges and Prosecutors Law No. 2802, Article 1 of Law No. 5435 and Article 1 of Law No. 5720, which set the academic preconditions sought for admission to candidacy for administrative jurisdiction judgeship. The amendments stem from the idea to give priority to law faculty graduates in the admission to candidacy for administrative jurisdiction judgeship. It is a necessity for judges who are required by the administrative jurisdiction system and who take part in the judicial review of the administration to have a sufficient legal knowledge. This, however, does not mean that applicants not having graduated from law faculties but faculties that offer a sufficient amount of law courses in their programs can not apply for candidacy for administrative jurisdiction judgeship. It is of great importance for the administrative jurisdiction system that graduates of faculties that offer a sufficient amount of law courses are accepted as candidates for administrative jurisdiction judgeship

Key Words: *The rule of law, administrative law, candidacy of administrative jurisdiction judgeship, conditions of graduation, judgmental audit of the administration, administrative law courts, the council of state*

GİRİŞ

Hukuk devleti ilkesinin gerçekleşmesinin en büyük şartı ve müeyyidesi, idarenin yargısal yolla denetlenmesidir. Hukuk devleti kavramı ise varlığını idare hukukunun doğuşuna ve gelişimine borçludur^[1]. Kendisini hukuka bağlı sayan idarenin işlem ve eylemlerini yargısal yolla denetlemek, hukuk devletinin olmazsa olmazıdır.

İdarenin yargısal yolla denetiminde belli başlı iki sistem kabul edilmektedir. Bunlardan ilki, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada gibi Anglo-Amerikan ve Anglo-Sakson ülkelerinde uygulanan yargı birliği sistemidir^[2]. Bu sistemde, idarenin yargısal yolla denetiminde görevli mahkemeler, adliye mahkemeleridir. İdareyi denetleyen ayrıca örgütlenmiş idari mahkemeler bulunmamaktadır. Bu sistemde adli ve idari yargı bir bütün teşkil etmektedir. İdarenin yargısal denetiminde kabul edilen ikinci sistem ise, başta Fransa olmak üzere pek çok Kıta Avrupası ülkesinde uygulanan idari yargı sistemidir. Bu sistemde, yargı birliği sisteminden farklı olarak idarenin yargısal denetimi için kurulmuş ve adliye mahkemelerinden ayrı bir biçimde teşkilatlanmış idari mahkemeler bulunmaktadır. İdari yargı sistemini benimsemiş ülkelerde, idarenin yargısal denetimini sağlamakla görevli mahkemelerin uyguladığı usul ve kurallar, adliye mahkemelerinin uyguladığı usul ve kurallardan farklıdır. İdari yargı sistemini benimsemiş olan ülkemizde idarenin yargısal denetimini sağlamakla görevli olan yargı kolu, adli yargıdan bağımsız olarak kurulup teşkilatlanmış olan idari yargıdır.

Esasında yargı sistemimizdeki adli ve idari yargı ayrımı, kaynağını doğrudan 1982 Anayasası'ndan almaktadır. Gerçekten de, 1982 Anayasası'nın birçok maddesi, adli ve idari yargı ayrımını esas alan hükümler içermektedir^[3]. Nitekim Anayasa Mahkemesi, “*adli ve idari yargı ayrımının Anayasâda benimsendiğine*” karar vermiştir^[4].

Adli ve idari yargı olmak üzere ikiye ayrılan yargı sistemi nedeniyle, sistemin işleyen parçaları olan hâkim ve savcılar, “*adli yargı hâkim ve savcıları*” ile “*idari yargı hâkim ve savcıları*”, hâkim ve savcı adaylarını da, “*adli yargı hâkim ve savcı adayları*” ile “*idari yargı hâkim adayları*” olarak ikili bir ayrıma tabi tutmak zorunda kalmaktayız.

Genel olarak hâkimlik, derin bilgi, geniş tecrübe ve özellikle sağlam karakter isteyen güç bir sanattır. Nitekim Mecelle, hâkimlerde bulunması gerekli nitelikleri bugün de değerini koruyan güzel ve etraflı bir tanımlama ile şöylece belirtmiştir; hâkim, hakim (âlim, bilgin), fehîm (zeki, anlayışlı), müstakîm (namuslu, doğru) ve emîn (güvenilir, emniyetli), mekîn (ağırbaşlı, vakarlı), metîn (sağlam, dayanaklı) olmalıdır^[5].

[1] AZRAK Ülkü, Hukuk Devleti, İdare Hukuku ve Danıştay, II. Ulusal İdare Hukuku Kongresi, İdari Yargının Dünyada Bugünkü Yeri, Danıştay Yayınları, 1993, s. 11.

[2] GÖZÜBÜYÜK A.Şeref, Yönetmelik, 17. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara-2003, s. 3.

[3] 1982 Anayasasınının 140, 155 ve 160. maddeleri bu ayrımın kabul edildiğine örnek teşkil edebilir.

[4] AYMK, E. 2003/72 K. 2004/24, RG. 29.7.2004, S. 25537.

[5] CAN Cavit, İdari Yargıda Hâkimler ve Savcılar, I. Ulusal İdare Hukuku Kongresi, Birinci Kitap, İdari Yargı, Danıştay Yayınları, Ankara-1990, s. 341.

Bu çalışmanın spesifik konusu ise, idari yargı hâkim adaylığına girişte öğrenim koşulunun düzenlendiği 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 8. maddesinin (c) bendinde, 5435 sayılı Kanunun^[6] 1. maddesiyle ve 5720 sayılı Kanunun^[7] 1. maddesiyle yapılan değişikliklerin değerlendirilmesidir.

1. 5435 VE 5720 SAYILI KANUN DEĞİŞİKLİKLERİNDEN ÖNCE İDARİ YARGI HÂKİM ADAYLIĞINA GİRİŞTE ARANAN ÖĞRENİM KOŞULU

5435 ve 5720 sayılı Kanun değişiklikleri öncesinde, idari yargı hâkim adaylığına girişte öğrenim koşulunun düzenlendiği 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununun 8. maddesinin (c) bendi şu hükmü içermektedir;

“... idari yargı adayları için, hukuk veya hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilimler, idari bilimler, iktisat ve maliye alanlarında en az dört yıllık yükseköğretim yapmış ve bunlara denkliği Milli Eğitim Bakanlığınca kabul edilmiş yabancı öğretim kurumlarından mezun olmak...”.

Görüldüğü üzere idari yargıda, adli yargıdan farklı olarak hâkim adaylığına “hukuk fakültesi” mezunlarının yanı sıra, hukuk fakültesi mezunu olmayan fakat, “hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilimler, idari bilimler, iktisat ve maliye alanlarından” mezun olanların kabul edilmesi mümkündür.

İdari yargı hâkiminde öğrenim yönünden özel nitelik aranırken, idari yargı mercilerinin hukuki ve teknik konularla ilgili uyumsuzlukları çözdüğü ve yine bu konularla ilgili danışma ve inceleme mercii olarak görev yaptıkları göz önünde tutulmuştur^[8].

İdari yargı hâkim adaylığına hukuk fakültesi mezunları dışında, siyasal bilimler, idari bilimler, iktisat ve maliye alanlarından mezun olanların da kabul edilmesi bazı yazarlarca olumlu karşılanırken, bazı yazarlar ise bu durumu şiddetle eleştirmektedir.

521 sayılı Danıştay Kanununun yürürlükte olduğu dönemde^[9] Danıştay yardımcılarına ve Kanun sözcülüklerine sadece hukuk fakültesi mezunu olanların kabul edilmesinin ne zorunlu ne de yeterli olduğu^[10], lisans diploması almış gençlerin genel bir yarışma sınavıyla aday olarak seçildikten sonra bir ya da iki yıllık meslek eğitiminden sonra Danıştay'da göreve başlamaları gerektiği ileri sürülmüştür^[11].

Mesleğe alınmada hukuk fakültesi mezunu olma zorunluluğu getirilmesinin

[6] RG. 24.12.2005, S.26033

[7] RG. 04.12.2007, S.26720

[8] CAN, s. 348

[9] 521 sayılı Danıştay Kanununun “Kanun sözcüleri İle Baş Yardımcı ve Yardımcılarının Nitelikleri” başlıklı 14.maddesine göre; “Kanun sözcülüğüne, başyardımcılığa veya yardımcılığa atanabilmek için Memurun Kanununda yazılı genel nitelikleri haiz bulunmak ve ayrıca Hukuk, Siyasal Bilgiler ve İktisat Fakülteleri ile, İktisadi ve Ticari İlimler Akademilerini yahut öğrenim itibarıyla bunlara eşit yabancı memleketler fakülte veya yüksek okullarını bitirmiş olmak şarttır”.

[10] BALTA Tahsin Bekir, Danıştay'ımız, Mülkiyeliler Birliği Dergisi, S. 11, 1968, s. 3

[11] DURAN Lûtfî, İdare Hukuku Ders Notları, Fakülteler Matbaası, İstanbul-1982, s. 113

idari mahkemelerin kuruluş nedenlerine aykırı olduğu, adli yargı mahkemeleri ile idari yargı mercilerinin arasındaki farkı ortadan kaldıracığı dile getirilmektedir.^[12]

Adli yargı dışında ayrı bir idari yargı sisteminin kurulmasının amaçlarında biri mensuplarının, idarenin işleyişini somut olarak tanıyan ve bilen kişilerden oluşmasıdır. Bu nedenle idari yargıda idari tecrübeye sahip, yönetim bilimine vakıf elemanlara ihtiyaç duyulabilir.^[13] Ancak hukuk fakültesi dışında diğer fakültelerin ilgili bölümlerinde yeteri kadar hukuk derslerine yer verilmediği hatta idari yargı için önem taşıyan Hukuk Usulü Muhakemeleri Hukukunun hiç okutulmadığı fakülte mezunlarının mesleğe kabulleri olanaklı görünmemektedir. Eğitime ilişkin bu eksiklik birçok yazar tarafından eleştirilmiş^[14], kamu hukuku derslerinden idari yargı derslerinin okutulduğu bazı üniversitelerde öğrencilerin yargılama hukukuna ilişkin basit bir problemi çözerken bile başarısız oldukları dile getirilmiştir^[15].

Bu gerekçelerle olması gereken hukuk bakımından, idari yargı hâkim ve savcı adayı olabilmek hukuk fakültesi mezunlarına hasredilmeli; bu yapılamıyorsa, hiç olmazsa hukuk fakültesi dışındaki diğer fakülteler mezunlarının idari yargı hâkim ve savcısı adayı olabilmeleri, belirli bir yüzde ile sınırlı tutulmalıdır. Çünkü idari yargı hâkim ve savcısı da adalet dağıtım süreci içinde faaliyet göstermektedir; bu alana uzman yetiştirmek yine hukuk fakültelerinin asli görevleri arasında yer almaktadır.^[16]

Tam anlamıyla “*mahkeme*” haline gelmiş idari yargı mercilerinde görev yapan hâkimlerin en azından çoğunluğunun hukuk fakültesi kökenli olması, “*mahkeme*” kavramına daha uygun gibi görünmektedir^[17]. Fakat halen geçerli olan oran, yani idari yargı mensuplarının sadece %20’sinin hukuk fakültesi mezunu olması, bir hukuk devletinde kabul edilebilir olmaktan uzaktır^[18].

İdari yargı hâkim adaylığına alınmada öğrenim koşulunu düzenleyen kanun

-
- [12] ODAYKMAZ Zehra, İdari Yargı ile İlgili Öneriler, 2001 Yılı İdari Yargı Sempozyumunda Sunulan Tebliğ. Bkz. <http://www.danistay.gov.tr/yayinlar> (Erişim Tarihi: 06.06.2009).
- [13] YET Orhun, İdari Yargının Etkinliğine İlişkin Sorunlar, 2000 Yılı İdari Yargı Sempozyumunda Sunulan Tebliğ. Bkz. <http://www.danistay.gov.tr/yayinlar> (Erişim Tarihi: 06.06.2009).
- [14] ÖZAY İl Han, İdari Yargının Güncel Sorunları ve Yeniden Yapılanması Bağlamında İdari Yargı Örgütü ve Reorganizasyonu, 2000 Yılı İdari Yargı Sempozyumunda Sunulan Tebliğ, <http://www.danistay.gov.tr/yayinlar> (Erişim Tarihi: 06.06.2009); AZRAK A.Ülkü, İdarenin Yargısal Denetimine İlişkin Sorunlar, Türkiye Barolar Birliği Uluslar arası Anayasa Hukuku Kurultayı, 9-13 Ocak 2001, s.20; ULUSOY Ali, İdari Yargı Mensuplarının Seçilmeleri, Güvenceleri ve Denetlenmeleri Fransa ile Karşılaştırmalı bir Değerlendirme, 2001 Yılı İdari Yargı Sempozyumunda Sunulan Tebliğ. Bkz. <http://www.danistay.gov.tr/yayinlar> (Erişim Tarihi: 06.06.2009).
- [15] ÖZAY İl Han, İdari Yargının Güncel Sorunları ve Yeniden Yapılanması Bağlamında İdari Yargı Örgütü ve Reorganizasyonu, 2000 Yılı İdari Yargı Sempozyumunda Sunulan Tebliğ, <http://www.danistay.gov.tr/yayinlar> (Erişim Tarihi: 06.06.2009)
- [16] ARSLAN Ramazan / TANRIVER Süha, Yargı Örgütü Hukuku, Ankara-2001, s. 189
- [17] ULUSOY Ali, İdari Yargı Mensuplarının Seçilmeleri, Güvenceleri ve Denetlenmeleri Fransa ile Karşılaştırmalı bir Değerlendirme, 2001 Yılı İdari Yargı Sempozyumunda Sunulan Tebliğ. Bkz. <http://www.danistay.gov.tr/yayinlar> (Erişim Tarihi: 06.06.2009).
- [18] ULUSOY Ali, İdari Yargı Mensuplarının Seçilmeleri, Güvenceleri ve Denetlenmeleri Fransa ile Karşılaştırmalı bir Değerlendirme, 2001 Yılı İdari Yargı Sempozyumunda Sunulan Tebliğ. Bkz. <http://www.danistay.gov.tr/yayinlar> (Erişim Tarihi: 06.06.2009).

hükmü başarısız bir şekilde kaleme alınmıştır. Düzenleme, “*Siyasal Bilgiler*” ve “*İktisadi ve İdari Bilimler*” fakültesi bünyesinde yer alan tüm bölümlerden mezun olanların, idari yargı hâkim adaylığına alınmasının mümkün olabileceği izlenimini uyandırmaktadır. Bu haliyle acaba “*Siyasal Bilgiler*” ve “*İktisadi ve İdari Bilimler*” fakültesi bünyesinde yer alan “*İktisat, Maliye, Ekonomi, Kamu yönetimi, Ekonometri, Çalışma Ekonomisi, Uluslararası İlişkiler, Siyaset Bilimleri ve Kamu Yönetimi, Uluslararası İlişkiler ve Kamu yönetimi, Avrupa Birliği*” bölümlerinden ya da yine bazı üniversitelerin “*İktisadi ve İdari Bilimler*” fakültesi bünyesinde yer verdikleri^[19], “*Uluslararası Finans, Turizm Yöneticiliği ve Halkla ilişkiler*” ve hatta bazı üniversitelerin^[20] yine “*İktisadi ve İdari Bilimler*” fakültesi bünyesinde yer verdikleri “*Sosyal Hizmet*”, “*Sağlık İdaresi*” ve “*Aile ve Tüketici Bilimleri*” gibi bölümlerden mezun olanlar idari yargı hâkim adaylığına alınabilecek midir? sorusu akıllara gelmektedir.

Esasında Kanunda açıkça yer verildiği üzere, hukuk fakültesi dışından mezun olanların idari yargı hâkim adaylığına alınabilmeleri için “*programlarına yeteri kadar hukuk derslerine yer verildiğinin tespit edilmesi*” şarttır. Yani Kanun, Siyasal bilimler, İdari Bilimler, İktisat ve Maliye alanlarından mezun olanların yeteri kadar hukuk bilgisine donatıldığını karine olarak kabul etmiş değildir. Kanun, bu fakültelerin ilgili bölümlerinden hangilerinde “*yeteri kadar hukuk derslerine yer verildiğinin*” tespit edilmesini aramaktadır. Bu tespitin Adalet Bakanlığı’nca objektif kriterler kullanılarak belirlenmesi gerekmektedir. Nitekim, 23.09.1983 tarih ve 18170 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren İdari Yargıda Adaylık ve Yazılı Sınav ve Mülakat Yönetmeliği’nin 5. maddesinin (c) bendinin 2. fıkrasında; “*idari yargı hâkim adaylarının Hukuk Fakültesi ile Siyasal Bilgiler Fakültesinin İdare ve Maliye bölümlerinden mezun olanlar arasından seçileceğini*” öngören yönetmelik hükmünün iptali istemiyle açılan davada, Danıştay 5. Dairesi aynı yönde karar vermiştir.

“...Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi mezunu olan davacının 28.11.1987 günü yapılacağı ilan edilen idari yargı hâkim adaylığı sınavına katılmak için yaptığı başvurunun 2802 sayılı Yasanın 8. maddesinde yer verilen koşullar çerçevesinde değerlendirilmesi ve davacının öğrenim gördüğü okulun programlarında hukuk bilgisine yeterince yer verilip verilmediği araştırılarak adı geçen idari yargı hâkim adaylığı sınavına kabulü konusunda bir karar verilmesi gerekirken Yönetmeliğin Anayasa ve 2802 sayılı Yasaya açıkça aykırı hüküm taşıyan 5. maddesinin (c) bendinin 2. fıkrasına dayanılarak başvurunun reddedilmesinde mevzuata uyarlık görülmemiştir...”^[21].

[19] Çağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, “*işletme, ekonomi, uluslar arası ilişkiler*” yanı sıra, “*halkla ilişkiler ve uluslararası finans*” bölümlerini de bünyesinde barındırmaktadır. Bkz. <http://www.cag.edu.tr/yeni/iibfanasayfasi.php> (Erişim tarihi: 01.04.2007).

[20] Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi “*işletme, iktisat, maliye, siyaset bilimi ve kamu yönetimi, uluslar arası ilişkiler*” yanı sıra, “*soyasal hizmetler, sağlık idaresi, aile ve tüketici bilimleri*” gibi bölümleri de bünyesinde barındırmaktadır. Bkz. <http://www.iibf.hacettepe.edu.tr> (Erişim tarihi: 01.04.2007).

[21] Da. 5D. E.1987/2545, K.1988/1659. Karar için bkz. <http://www.danistay.gov.tr/DanistayBilgiBankasi> (Erişim Tarihi: 18.12.2006).

5435 sayılı Kanun değişikliği öncesinde, Adalet Bakanlığı Danıştay kararında belirtilen “*programlarında yeteri kadar hukuk derslerine yer veren fakülte ve bölümleri*” tespit etmemiş, idari yargı hâkim adaylığı sınavlarına hukuk fakültesi mezunlarının yanı sıra, sınava başvuran Siyasal Bilgiler ile İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinin tüm bölümlerinden mezun olanların başvurularını kabul etmiştir. Bu dönem itibarıyla, idari yargıda görev yapan hâkim ve savcılar çoğunluğunu hukuk fakültesi dışından mezun olanlar oluşturmuştur^[22]. Bu yanlış uygulama devam ettirilirse, bazı üniversitelerin İktisadi ve İdari Bilimler fakültesi bünyesinde yer verdikleri “*Sosyal hizmet*”, “*Sağlık İdaresi*” ve “*Aile ve Tüketici Bilimleri*” gibi bölümlerden mezun olanların da idari yargı hâkim adaylığı sınavlarına alınmaları önünde herhangi bir engel kalmayacaktır.

İdari yargı hakim adaylığına ilişkin bu karmaşık durum 21. Yasama Döneminde gündeme gelmiştir. Bu dönemde idari yargı hâkim adaylığına sadece hukuk fakültesi mezunlarının alınmasına yönelik olarak iki Kanun teklifi verilmiştir^[23].

Bu gelişmeler üzerine idari yargının Mülkiye mezunlarına kapatılacağı gerekçeyle Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanlığı, Mülkiyeliler Birliği ve Mülkiyeliler Birliği Vakfının ortak girişimiyle idari yargı hâkim adaylığına girişte öğrenim koşulunun düzenlendiği 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 8. maddesinin (c) bendinin ikinci fıkrasının aşağıdaki şekilde düzenlenmesi önerilmiş

[22] 2002 yılı itibarıyla İdare ve Vergi Mahkemelerinde görev yapan 521 hâkimden Hukuk Fakültesi mezunu olanların sayısı 98'dir. Bu %18,80'lik bir orana tekabül etmektedir. Bu oran Danıştay'da 1968 yılında %70,44 1985 yılında %72,72 1990 yılında ise %56,78'dir. 2002 yılı itibarıyla Danıştay'da görev yapan 181 Tetkik Hâkimden 49'u, 43 Savcıdan 14'ü, 85 üyeden 71'i Hukuk Fakültesi mezunudur. Tüm İdari Yargı Teşkilatı ele alındığında Hukuk Fakültesi mezunu olanların oranı %27,95'e tekabül etmektedir. Ayrıntılı bilgi için Bkz. ER/ERDEM KARAHANOGULLARI, s. 45. 2006 yılına ilişkin oransal bilgilere ise 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun varlığına rağmen ulaşamadığımı üzülenek belirtmek durumundayım. 2002 yılına ilişkin yukarıdaki bilgiler ile 2006 yılına ilişkin idari yargı sistemi içinde yer alan meslek mensuplarının öğrenim durumlarına ilişkin bilginin karşılaştırılmak suretiyle okuyucuya ulaştırılmasının faydalı olabileceğini düşünerek, 2006 yılı itibarıyla idari yargı ilk derece mahkemeleri ve Bölge İdare Mahkemesinde görev yapan hâkim ve hâkim adaylarının mezun oldukları fakültele göre sayısal dağılımı ile Danıştay'da görev yapan; üye, tetkik hâkim, ve savcılardan mezun oldukları fakültele göre sayısal dağılımına ilişkin bilgiye ulaşmak amacıyla Adalet Bakanlığı'na bilgi edinme başvurusunda bulunmama karşılık bu başvuru reddedilmiştir. 6.3.2007/268 sayılı dilekçeyle Bilgi Edinme Değerlendirme Kuruluna yapılan itiraz başvurusu da başvuruya konu olan taleplerin ayrı ve özel bir çalışma gerektirdiği gerekçesiyle, Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulunca 18.04.2007 tarih ve 2007/381 sayılı kararla oybirliğiyle reddedilmiştir.

[23] Teklifin gerekçelerine göre; “...*Hukuk fakülteleri dışındaki fakültelerde verilen hukuk bilgileri; hukuk fakültelerinde okutulan yan-dal (ekonomi, idare, adli tıp) bilgilerini aşamaz. Hele hukuk fakültelerindeki uzmanlık yoğunluğuna erişemez. Anayasamızın 140. maddesi, hâkimler için “meslekten hukukçu” olma şartını öngörmüştür. Bu şartın teşekkülü, en azından “hukuk fakültesini bitirmiş olmayı” zorunlu kılar. Hâkimin bağımsızlığı (AY. m.138/1), “hukuk bilgisinin varlığı” ile de doğrudan ilgidir. Yasanın mevcut hükmü, idari yargıda görev yapacak hâkimler (adaylar) için, hukuk fakültesinden mezun olma şartını aramamaktadır. Siyasî bilimler, idarî bilimler, iktisat ve benzeri alanlarda dört yıllık eğitimi yeterli görmektedir. Yasanın adli yargı için aradığı şartı idarî yargıdan esirgemesinin bir mantığı yoktur. Öte yandan mevcut hüküm, anayasaya da açıkça aykırıdır (AY m.. 9, 138, 140)...”.*

ve öneri Türkiye Büyük Millet Meclisinde bulunan Mülkiye’li milletvekillerine iletilmiştir^[24].

“...İdari yargı adayları için; hukuk fakülteleri veya ders saati sayısı yirmi saatin altında olmamak üzere, en az on hukuk dalına ders programlarında yer vererek yürüten ve bu programı hukuk bilgisi içeren kamu yönetimi, sosyal güvenlik, vergi, çevre, bütçe ve kamu finansmanı ve benzeri derslerle güçlendiren en az dört yıllık fakültelerden veya bunlara denkliği Milli Eğitim Bakanlığınca kabul edilmiş yabancı öğretim kurumlarından mezun olmak...”

Anılan Kanun teklifleri Adalet Komisyonunda kabul edilmiş hatta İçtüzüğü’nün 52. maddesi uyarınca Genel Kurulda öncelikle görüşülmesine karar verilmiştir. Ancak teklifler kanunlaşmamıştır.

2. 5435 SAYILI KANUN DEĞİŞİKLİĞİNDEN SONRA İDARİ YARGI HÂKİM ADAYLIĞINA GİRİŞTE ÖĞRENİM KOŞULU:

22.12.2005 tarih ve 5435 sayılı Kanun değişikliği ile birlikte 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununun 8. maddesinin (c) bendi aşağıdaki şekli almıştır;

(Değişik fıkra: 22/12/2005-5435 s. K./m. 1) “İdari yargı adayları için; hukuk fakültesinden mezun olmak veya yabancı bir hukuk fakültesini bitirip de Türkiye’de hukuk fakülteleri programlarına göre eksik kalan derslerden sınava girip başarı belgesi almış bulunmak, hukuk fakültesinden mezun olanlar dışından alınacak adaylar bakımından her dönemde ihtiyaç oranında^[25], hukuk veya hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idarî bilimler, iktisat ve maliye alanlarında en az dört yıllık yüksek öğrenim yapmış veya bunlara denkliği kabul edilmiş yabancı öğretim kurumlarından mezun olmak”.

3. 5435 SAYILI KANUN DEĞİŞİKLİĞİNİN ANLAMI

5435 sayılı Kanun değişikliği sonucunda, idari yargı hâkim adaylığına alınmada öğrenim koşulunu tespit etmek için, öncelikle 5375 sayılı Kanunu incelemek gerekmektedir. Esasında idari yargı hâkim adaylığına girişte öğrenim koşulunun düzenlendiği bu hüküm 5375 sayılı “Hâkimler ve Savcılar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun” 1. maddesinin 2. fıkrasında yer almaktaydı. 5375 sayılı “Hâkimler ve Savcılar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun” 1. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan

[24] ER Salih, Yönetmelik Yargı Mülkiye Mezunlarına Kapatılmaya Çalışılıyor, Mülkiye Dergisi, C.25, S.227, s. 128.

[25] “Hukuk fakültesinden mezunu olanlar dışından alınacak adaylar bakımından her dönemde ihtiyaç oranında” ifadesinin belirsizlik yarattığından bahisle Kanun metninden çıkarılması önerilmektedir (2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi, E.2/63). Geçen yıl yapılan bu değişikliğin Adalet Bakanlığı tarafından uygulanmaması nedeniyle ortaya çıkan “belirsizliğin”, kanuna mal edilmesi, isabetsiz olmuştur.

ve avukatlık mesleğinden hâkimliğe geçişi düzenleyen hüküm nedeniyle Kanunun 1. maddesi, Cumhurbaşkanınca bir kez daha görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne iade edilmiştir. Geri gönderme gerekçesi dikkate alınarak 5435 sayılı Kanun ile, 5375 sayılı Kanunun 1. maddesindeki düzenleme aynen korunmuş sadece avukatlık mesleğinden hâkimliğe geçişi düzenleyen hüküm Kanun metninden çıkarılmıştır. Bu nedenle 5435 sayılı Kanununun 1. maddesinde yer alan düzenlemenin anlamını tespit etmek için 5375 sayılı “*Hâkimler ve Savcılar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*”, Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanaklarına ve gerekçelerine bakılması gerekmektedir.

Öncelikle Bakanlar Kurulunun 30.05.2005 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na sunduğu “*Hâkimler ve Savcılar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı*”nın 1. maddesinin 2. fıkrasına göre idari yargı hâkim adaylığına girişte öğrenim koşulunun şu şekilde düzenlenmesi önerilmiştir;

“... idarî yargı adayları için; hukuk fakültesinden mezun olmak veya yabancı bir hukuk fakültesini bitirip de Türkiye’de hukuk fakülteleri programlarına göre eksik kalan derslerden sınava girip başarı belgesi almış bulunmak, hukuk fakültesinden mezun olanlar dışından alınacak adaylar bakımından, her dönemde alınacak aday sayısının yüzde yirmisini aşmamak üzere, hukuk veya hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idarî bilimler, iktisat ve maliye alanlarında en az dört yıllık yükseköğrenim yapmış veya bunlara denkliği kabul edilmiş yabancı öğretim kurumlarından mezun olmak...”^[26].

“*Hâkimler ve Savcılar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı*”nın 1. maddesinin gerekçesinde ise şu hususlara yer verilmiştir;

“... Bilindiği üzere, Anayasanın 140 ıncı maddesinde, hâkimler ve savcılarının, adli ve idarî yargı hâkim ve savcılarını olarak görev yapacağı, bu görevlerin meslekten hâkim ve savcılar eliyle yürütüleceği, hâkim ve savcılarının nitelikleri, atanmaları ile diğer özlük işlerinin mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenleneceği hükmüne bağlanmıştır. İdarenin eylem ve işlemlerinin hukuka uygunluğunu denetleyen idarî yargıda görev yapan hâkimlerin her şeyden önce geniş bir hukuk bilgisi ve kültürüne sahip olmaları gerekmektedir. 8 inci Beş Yıllık Kalkınma Plânında da, yargı görevini yapan hâkim ve savcılarının, hukuk fakültesi mezunu olmaları gerektiği vurgulanmıştır. Belirtilen nedenlerle, maddeyle, 2802 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin (c) bendinin ikinci paragrafında yapılan değişiklikle, idarî yargıda görev yapacak olan hâkim ve savcılarının hukuk fakültesi mezunu olmalarının sağlanması amacına matuf bir düzenleme getirilmekle^[27] birlikte; programlarında hukuk veya hukuk bilgisine yeterince yer

[26] 22.Dönem, 3.Yasama Yılı, 951 Sıra Sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/1039), TBMM Tutanak Dergisi, C.89, s. 20.

[27] Gerekçeden yer alan bu ifadeler kanun değişikliğinin asıl amacının idari yargıda görev yapan hakim ve savcılarının çoğunluğunun hukuk fakültesi mezunu olmasının amaçlamaktır.

veren siyasal bilimler, idarî bilimler, iktisat ve maliye alanlarında en az dört yıllık yükseköğrenim yapmış olanların, idarî yargı teşkilâtının ihtiyacına göre her dönem için alınacak aday sayısının yüzde yirmisini aşmamak üzere adaylığa alınabileceği öngörülmüştür...^[28].

Bakanlar Kurulunun teklif ettiği metin üzerinde çalışmalarını tamamlayan Adalet Komisyonunun kabul ettiği metinde ise idari yargı hâkim adaylığına girişte öğrenim koşulunun aşağıdaki şekilde düzenlenmesi kararlaştırılmıştır;

“...İdarî yargı adayları için; hukuk fakültesinden mezun olmak veya yabancı bir hukuk fakültesini bitirip de Türkiye’de hukuk fakülteleri programlarına göre eksik kalan derslerden sınava girip başarı belgesi almış bulunmak, hukuk fakültesinden mezun olanlar dışından alınacak adaylar bakımından, her dönemde ihtiyaç oranında, hukuk veya hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idarî bilimler, iktisat ve maliye alanlarında en az dört yıllık yükseköğrenim yapmış veya bunlara denkliği kabul edilmiş yabancı öğretim kurumlarından mezun olmak...”^[29].

Görüldüğü üzere idari yargı hâkim adaylığına hukuk fakültesinden mezun olanların öncelikle tercih edilmesi için hukuk fakültesi dışında diğer fakülte mezunlarının mesleğe alınmasında yüzde yirmilik bir sınır getirilmesi öngörülmüştür. Ancak bu sınırlamanın eşitlik ilkesine aykırı olacağı yönünde getirilen eleştiriler üzerine bu ifade yerine “her dönem ihtiyaç oranında” ifadesi kullanılmıştır.

4. 5720 SAYILI KANUN DEĞİŞİKLİĞİNDEN SONRA İDARİ YARGI HÂKİM ADAYLIĞINA GİRİŞTE ÖĞRENİM KOŞULU:

5435 sayılı Kanun değişikliğinden kısa bir süre sonra 01.12.2007 tarih ve 5720 sayılı Kanun değişikliğiyle birlikte 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununun 8. maddesinin (c) bendi yeniden değiştirilmiştir. Son değişiklikle birlikte 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununun 8. maddesinin (c) bendi aşağıdaki şekli almıştır;

(Değişik fıkra: 01/12/2007-5720 s. K./m. 1) “İdarî yargı adayları için; hukuk fakültesinden mezun olmak veya yabancı bir hukuk fakültesini bitirip de Türkiye’de hukuk fakülteleri programlarına göre eksik kalan derslerden sınava girip başarı belgesi almış bulunmak, hukuk fakültesinden mezun olanlar dışından alınacak adaylar bakımından her dönemde alınacak aday sayısının yüzde yirmisini geçmemek üzere ihtiyaç oranında, hukuk veya hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idarî bilimler, iktisat ve maliye alanlarında en az dört yıllık yüksek öğrenim yapmış veya bunlara denkliği kabul edilmiş yabancı öğretim kurumlarından mezun olmak”.

Hâkimler ve Savcılar Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifinde

[28] 22. Dönem, 3.Yasama Yılı, 951 Sıra Sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/1039), TBMM Tutanak Dergisi, C.89, s. 5.

[29] 22. Dönem, 3.Yasama Yılı, 951 Sıra Sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/1039), TBMM Tutanak Dergisi, C.89, s. 21.

idari yargı hâkim adaylığına girişte öğrenim koşulunun düzenlendiği 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununun 8. maddesinin (c) bendine yer alan “*hukuk fakültesinden mezun olanlar dışından alınacak adaylar bakımından, her dönem ihtiyaç oranında*” ibaresinin “*belirsizlik yarattığından bahisle*” Kanun metninden çıkarılması önerilmiştir^[30]. Ancak Adalet Komisyonunun kabul ettiği metinde “*Teklifin 1 inci maddesinin birinci fıkrasında, idareye verilen takdir yetkisi, oransal bir tavan konularak, daha belirgin bir hale getirilmiştir*” denilerek “*hukuk fakültesinden mezun olanlar dışından alınacak adaylar bakımından, her dönemde alınacak aday sayısının yüzde onunu geçmemek üzere ihtiyaç oranında*” şeklinde düzenlenmiştir. Ancak Kanunun Genel Kurulda görüşülmesi sırasında maddede yer alan yüzde onluk oran “*ihtiyaç için öngörülen yüzde onluk oran yetersiz kalabileceğinden*” “*yüzde onunu*” ibaresinin “*yüzde yirmisi*” şeklinde değiştirilmesi yönünde önerge verilmiş ve önerge kabul edilmiştir. Değişiklikle birlikte idari yargı hâkim adaylığına girişte “*hukuk fakültesinden mezun olanlar dışından alınacak adaylar bakımından her dönemde alınacak aday sayısının yüzde yirmisini geçmemek üzere ihtiyaç oranında*” ibaresi kabul edilmiştir^[31].

Yukarıda yapılan açıklamalar birlikte değerlendirildiğinde kanaatimizce;

Kanun değişikliğiyle birlikte, kural olarak idari yargı hâkim adaylığına kabul edilebilmek için hukuk fakültesi mezunu olmak zorunluluk haline gelmiştir.

Hukuk bilgisine programlarında yeterince yer verildiği tespit edilen Siyasal Bilgiler, İdarî Bilimler, İktisat ve Maliye alanlarında en az dört yıllık yüksek öğrenim yapmış veya bunlara denkliği kabul edilmiş yabancı öğretim kurumlarından mezun olanlar ancak “*belirli oranda*” idari yargı hâkim adaylığına kabulleri mümkün olabilecektir.

Hukuk bilgisine programlarında yeterince yer verildiği tespit edilen Siyasal Bilgiler, İdarî Bilimler, İktisat ve Maliye alanlarında en az dört yıllık yüksek öğrenim yapmış veya bunlara denkliği kabul edilmiş yabancı öğretim kurumlarından mezun olanların mesleğe kabulü ihtiyaç ne olursa olsun “*her dönemde alınacak aday sayısının yüzde yirmisini geçemeyecektir*”.

Şu halde Adalet Bakanlığı'nın başta yapması gereken en önemli tespit “*Siyasal Bilgiler, İdarî Bilimler, İktisat ve Maliye alanlarından hangilerinin programlarında yeteri kadar hukuk derslerine yer verildiğini*” belirlemektir.

Siyasal Bilgiler, İdarî Bilimler, İktisat ve Maliye alanlarından hangilerinin

[30] 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi, E.2/63

[31] http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_g_sd.birlesim_baslangic?P4=20011&P5=H&PAGE1=39&PAGE2=39 (Erişim tarihi: 04.12.2007). Öte yandan 5720 sayılı Kanunla Hâkimler ve Savcılar Kanunu'na 9/A maddesi eklenerek, idari yargı hâkim adaylığı sınavında “*anayasa hukuku, idare hukuku, idari yargılama usulü, hukuk yargılama usulü, borçlar hukuku (genel hükümler), medeni hukuk, ceza hukuku (genel hükümler), vergi hukuku, vergi usul hukuku ve maliye-ekonomi*” derslerine ait soruların sorulacağı kayıt altına alınmıştır. Kanun değişikliğiyle birlikte bundan sonra gerçekleştirilecek idari yargı hâkim adaylığı sınavlarında adaylara daha önce sorumlu olmadıkları “*hukuk yargılama usulü (medeni usul hukuku) ve ceza hukuku (genel hükümler)*” dersine ait sorular yöneltilecektir.

programlarında yeteri kadar hukuk derslerine yer verildiğini tespit edilirken idari yargıda ağırlıklı bir yönü olan kamu hukuku derslerine özellikle idare hukuku, idari yargılama hukuku, vergi hukuku, genel kamu hukuku, insan hakları gibi derslere yer verilip verilmediğinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu tespit yapılmadan Siyasal Bilgiler, İktisadi ve İdari Bilimler, İktisat, İşletme gibi fakültelerin tüm bölümlerinden mezun olanların sınava kabul edilmeleri yanlış bir uygulamadır. Kaldı ki, anılan fakültelerin çoğu bölümünde yeteri kadar hukuk derslerine yer verildiğini söylemek mümkün değildir. Bunu ispat etmek için 20 Mart 2005 tarihinde yapılan idari yargı hâkim adaylığı sınavının istatistiklerini kullanabiliriz. Anılan tarihte yapılan sınava Hukuk Fakültesi dışında İktisat Fakültesinden mezun olan 246, İşletme Fakültesinden mezun olan 96, Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun olan 398 ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinden mezun olan 1975 olmak üzere toplam, 2715 kişi başvurmuştur^[32]. Yine istatistiğe göre Hukuk Fakültesi dışındaki fakültelerden mezun olup sınava başvuru sayısına göre ilk 5 üniversite ve fakülte bazında sıralamada birincilik, 423 başvuruya Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesine, ikincilik 289 başvuruya Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesine, üçüncülük 262 başvuruya İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesine, dördüncülük 232 başvuruya Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesine beşincilik ise Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesine aittir^[33].

Acaba başvuru sıralamasında ilk beşi oluşturan bu fakültelerin hangi bölümlerinde yeteri kadar hukuk derslerine yer verilmektedir? Soruya bu fakültelerin hangi bölümlerinde “*idare hukuku*” dersinin zorunlu olarak okutulup okutulmadığını tespit ederek cevap bulabiliriz. Örneğin Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin iktisat^[34], işletme^[35] ve ekonometri^[36] bölümlerinde, Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin iktisat^[37], işletme^[38] ve çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri bölümlerinde^[39], Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinin, işletme^[40] bölümünde, Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin iktisat^[41], çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri^[42], işletme^[43] ve ekonometri^[44] bölümlerinde idare hukuku dersi okutulmamakta, Ankara Üniversitesi

[32] <http://www.anayasa.gen.tr/idari-hâkimlik.htm> (Erişim Tarihi: 16.06.2009).

[33] <http://www.anayasa.gen.tr/idari-hâkimlik.htm> (Erişim Tarihi: 16.06.2009).

[34] <http://bolumler.iibf.gazi.edu.tr/?13> (Erişim Tarihi: 16.06.2009).

[35] <http://bolumler.iibf.gazi.edu.tr/?23> (Erişim Tarihi: 16.06.2009).

[36] <http://bolumler.iibf.gazi.edu.tr/?43> (Erişim Tarihi: 16.06.2009).

[37] <http://www.iibf.anadolu.edu.tr/iktisatbolumu/program.htm> (Erişim tarihi: 16.06.2009).

[38] <http://www.iibf.anadolu.edu.tr/maliyebolumu/program.htm> (Erişim Tarihi: 16.06.2009).

[39] <http://www.iibf.anadolu.edu.tr/ceko/program.htm> (Erişim Tarihi: 16.06.2009).

[40] http://www.politics.ankara.edu.tr/lisans_dersleri.php (Erişim Tarihi: 16.06.2009).

[41] http://iibf.uludag.edu.tr/z_t_ikt.pdf (Erişim Tarihi: 16.06.2009).

[42] http://iibf.uludag.edu.tr/z_t_ceko.pdf (Erişim Tarihi: 16.06.2009).

[43] http://iibf.uludag.edu.tr/z_t_isl.pdf (Erişim Tarihi: 16.06.2009).

[44] http://iibf.uludag.edu.tr/z_t_eko.pdf (Erişim Tarihi: 16.06.2009).

Siyasal Bilgiler Fakültesinin İktisat^[45] ile çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri bölümünde^[46] ise seçimlik ders olarak okutulmaktadır.

Görüldüğü üzere, gerek Siyasal Bilgiler gerekse İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin bir çok bölümünde, yeteri kadar hukuk dersine yer verildiğini söylemek olanaklı değildir. İdari yargıda “*idare*” ile ilgili ağırlıklı olarak bilinmesi gereken en temel bilgilerin verildiği “*idare hukuku*” dersi bile, bir çok bölümde zorunlu ders olarak okutulmamaktadır. Bu araştırmayı bir de yargılama hukuku dersi bazında yani idari yargılama hukuku dersinin idare hukuku dersinden ayrı ve bağımsız bir ders olarak okutulup okutulmadığı noktasında yaptığımızda sonuç daha çarpıcı hale gelmektedir. Örneğin Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin İktisat^[47], İşletme^[48], Ekonometri^[49] ve Uluslararası İlişkiler bölümlerinde^[50], Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin İktisat^[51], İşletme^[52] ile Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümlerinde^[53], Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinin, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri^[54], İşletme^[55], İktisat^[56] ve Maliye^[57] bölümlerinde, Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin İktisat^[58], Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri^[59], İşletme^[60], Uluslararası İlişkiler^[61] ve Ekonometri^[62] bölümlerinde, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinin Uluslararası İlişkiler^[63] ve İşletme^[64] bölümlerinde ayrı bir ders olarak idari yargı veya idari yargılama hukuku dersi okutulmamaktadır. Görüldüğü üzere gerek Siyasal Bilgiler gerekse İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin bir çok bölümünde bırakan yeteri kadar hukuk derslerine yer verilmesini, idare hukuku veya idari yargılama hukuku derslerine dahi yer verilmemektedir. Aşağıdaki tabloda üzerinde araştırma yapılan üniversite ve bölümlerinin hangilerinde idare hukuku ve idari yargı derslerine yer verildiği görülmektedir.

[45] http://www.politics.ankara.edu.tr/lisans_dersleri/2008-2009/iktisat-2.pdf (Erişim Tarihi: 16.06.2009).

[46] http://www.politics.ankara.edu.tr/lisans_dersleri/2008-2009/ceei-2.pdf (Erişim Tarihi: 16.06.2009).

[47] <http://bolumler.iibf.gazi.edu.tr/?13> (Erişim tarihi: 10.7.2009).

[48] <http://bolumler.iibf.gazi.edu.tr/?23> (Erişim tarihi: 10.7.2009).

[49] <http://bolumler.iibf.gazi.edu.tr/?43> (Erişim tarihi: 10.7.2009).

[50] <http://bolumler.iibf.gazi.edu.tr/?73> (Erişim tarihi: 10.7.2009).

[51] <http://www.iibf.anadolu.edu.tr/iktisatbolumu/program.htm> (Erişim tarihi: 10.7.2009).

[52] <http://www.iibf.anadolu.edu.tr/maliyebolumu/program.htm> (Erişim tarihi: 10.7.2009).

[53] <http://www.iibf.anadolu.edu.tr/ceko/program.htm> (Erişim Tarihi: 10.7.2009).

[54] http://www.politics.ankara.edu.tr/lisans_dersleri.php (Erişim Tarihi: 10.7.2009).

[55] http://www.politics.ankara.edu.tr/lisans_dersleri.php (Erişim tarihi: 10.7.2009).

[56] http://www.politics.ankara.edu.tr/lisans_dersleri.php (Erişim tarihi: 10.7.2009).

[57] http://www.politics.ankara.edu.tr/lisans_dersleri.php (Erişim tarihi: 10.7.2009).

[58] http://iibf.uludag.edu.tr/ana_ikt.html (Erişim tarihi: 10.7.2009).

[59] http://iibf.uludag.edu.tr/z_t_ceko.pdf (Erişim tarihi: 10.7.2009).

[60] http://iibf.uludag.edu.tr/z_t_isl.pdf (Erişim tarihi: 10.7.2009).

[61] http://iibf.uludag.edu.tr/z_t_ulus.pdf (Erişim tarihi: 10.7.2009).

[62] http://iibf.uludag.edu.tr/z_t_eko.pdf (Erişim tarihi: 10.7.2009).

[63] <http://www.istanbul.edu.tr/siyasal/uidersler.htm> (Erişim tarihi: 10.7.2009).

[64] <http://www.sbf.istanbul.edu.tr/isldersler.htm> (Erişim tarihi: 10.7.2009).

Siyasal Bilgiler, İdarî Bilimler, İktisat ve Maliye alanlarından hangilerinin programlarında yeteri kadar hukuk derslerine yer verildiğini tespit edildikten sonra aşağıdaki sorunun cevaplanması zorunludur;

HANGİ HALLERDE, HUKUK FAKÜLTESİ DIŞINDA
PROGRAMLARINDA YETERİ KADAR HUKUK DERSLERİNE
YER VERİLDİĞİ BELİRLENEN BÖLÜMLERDEN (SİYASAL,
İŞLETME, İKTİSAT VE İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER
FAKÜLTELERİ) MEZUN OLANLARIN İDARİ YARGI HÂKİM
ADAYLIĞINA KABUL EDİLMELERİ İHTİYACI ORTAYA ÇIKAR?

Kanaatimizce aşağıdaki hallerde hukuk fakültesi dışında programlarında yeteri kadar hukuk derslerine yer verildiği belirlenen bölümlerden mezun olanlara idari yargı hâkim adaylığına alınmada ihtiyaç duyulabilir;

a) Hukuk fakültesinden mezun olan sayısının alınacak idari yargı hâkim ve savcı sayısından daha az olması:

Halihazırda kurulu bulunan hukuk fakültesi sayısı (41 tane)^[65] ile bu fakültelerden mezun olanların sayısı dikkate alındığında bu ihtimalin gerçekleşmesi olasılığı bir hayli düşüktür. Gerçi Adalet Bakanlığı hukuk fakültesi mezunu olanlara farklı iş imkanları (!) yaratmasına karşın^[66], hukuk fakültesinden mezun olanların sayısı hiçte azımsanacak nitelikte değildir. 2005-2009 yılları arasında sırasıyla; 2005/9184 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla^[67] Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğü, 2006/10912 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı^[68] ile Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü, 2007/11760 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı^[69] ile Çukurova Üniversitesi Rektörlüğü, 2007/12968

---

[65] 41 Hukuk fakültesinden 17'si Devlet Üniversitelerinde, 21'i Vakıf Üniversitelerinde, 2'si Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde ve 1 tanesi de Kırgızistan Özel Statülü Devlet Üniversitesinde kurulu bulunmaktadır. Bkz. <http://www.osym.gov.tr/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFD4AF1EF75F7A79680C5B34C7537FAC0D> (Erişim tarihi: 15.07.2009)

[66] Örneğin Adalet Bakanlığı 20 adet şoför alımı için yapacağı sınavda hukuk fakültesi mezunlarına öncelik tanıyacağını ilan etmiştir. Hâkim-savcı, noter, avukat, kaymakam ya da müfettişlik olma umuduyla dört yıllık öğrenim gören hukukçuları ilgilendiren bu ilan, 27.10.2006 tarihinde Bakanlığın web sayfasında yayımlanmıştır. İlan için bkz. http://www.adalet.gov.tr/duyuru/haber/2006/ekim/pgm/pgm_is_ilan.htm (Erişim tarihi: 13.2.2007). Sınava tam 2500 kişi başvururken bunlardan 2 tanesi hukuk fakültesi mezunu, 5'i yüksek lisans mezunudur. Sınava başvuran hukuk fakültesi mezunu olan iki aday da ön elemeyi geçememiştir. Haber için bkz. <http://www.gercekgundem.com/?p=28949> (Erişim tarihi: 11.3.2007). Ayrıca Adalet Bakanlığı, suç artışı ve cezaların ağırlaştırılması nedeniyle dolan cezaevlerine 130'u bayan olmak üzere 1010 infaz ve koruma memuru alımı için açtığı sınavda da hukuk fakültesi mezunlarına öncelik tanıyacağını ilan etmiştir. Bkz. http://www.cte.adalet.gov.tr/duyurular/aciktan_atama/atama_ilani.htm (Erişim tarihi: 23.3.2007).

[67] RG. 05.08.2006, S.25897

[68] RG. 29.09.2006, S.26304

[69] RG. 21.03.2007, S.26469

sayılı Bakanlar Kurulu Kararı^[70] ile Karadeniz Teknik Üniversitesi Rektörlüğü, 2008/13659 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı^[71] ile TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Rektörlüğü, 2008/13666 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı^[72] ile Beykent Üniversitesi Rektörlüğü, 2008/13665 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı^[73] ile Doğuş Üniversitesi Rektörlüğü, 2008/13664 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı^[74] ile İstanbul Aydın Üniversitesi Rektörlüğü, 2008/13663 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı^[75] ile Okan Üniversitesi Rektörlüğü, 2008/13662 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı^[76] ile Fatih Üniversitesi Rektörlüğü, 2008/13660 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı^[77] ile İzmir Üniversitesi Rektörlüğü, 2008/14045 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı^[78] ile Süleyman Demirel Üniversitesi Rektörlüğü, 2008/14492 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı^[79] ile Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rektörlüğü, 2009/15035 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı^[80] ile İnönü Üniversitesi Rektörlüğü, 2010/273 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı^[81] ile İzmir Ekonomi Üniversitesi Rektörlüğü, 2010/938 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı^[82] ile Gaziantep Üniversitesi Rektörlüğü, 2010/1044 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı^[83] ile İstanbul Şehir Üniversitesi ve son olarak 2010/615 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı^[84] ile Afyon Kocatepe Üniversitesi bünyesinde Hukuk Fakültesi kurulmuştur.^[85]

Mevcut hukuk fakültesi sayısı ve yeni kurulan hukuk fakülteleri düşünüldüğünde, hukuk fakültesinden mezun olanların sayısının alınacak idari yargı hâkim ve savcı sayısından daha az olması ihtimalinin bir hayli düşük olduğunu göstermektedir.

[70] RG. 26.12.2007, S.26738

[71] RG. 15.05.2008, S.26877

[72] RG. 15.05.2008, S.26877

[73] RG. 15.05.2008, S.26877

[74] RG. 15.05.2008, S.26877

[75] RG. 15.05.2008, S.26877

[76] RG. 15.05.2008, S.26877

[77] RG. 15.05.2008, S.26877. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rektörlüğü bünyesinde kurulan Hukuk Fakültesinin adı Ali Fuad Başgil Hukuk Fakültesi olarak değiştirilmiştir. RG. 05.08.2010, S.27763

[78] RG. 04.09.2008, S.26987

[79] RG. 13.01.2009, S.27109

[80] RG. 23.06.2009, S.27267

[81] RG. 05.08.2010, S.27663

[82] RG. 30.10.2010, S.27744

[83] RG. 13.11.2010, S.27758

[84] RG. 15.11.2010, S.27760

[85] RG. 29.09.2006, S.26304. Ankara Barosu, Erzurum Atatürk Üniversitesi bünyesinde yeni bir hukuk fakültesi kurulmasına ilişkin 2006/10912 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın yürütmesinin durdurulması ve iptali istemiyle Danıştay'da, Başbakanlık ve Millî Eğitim Bakanlığı aleyhine dava açmıştır. Baro avukatı tarafından Danıştay'a verilen dava dilekçesinde, Türkiye'de 31 üniversitede hukuk fakültesi olduğuna işaret edilerek, hukuk fakültesi sayısı ve kontenjanlarının ihtiyacın üzerinde olduğu savunuldu. Dava dilekçesinde, Erzurum Atatürk Üniversitesi bünyesinde hukuk fakültesi kurulmasına ilişkin Bakanlar Kurulu Kararının yürütmesinin durdurulması ve sonuçta iptali talep edilmiştir. <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=8756> (Erişim tarihi: 13.2.2007)

b) İdari yargı hâkim adaylığı sınavlarına hukuk fakültesinden mezun olanların yeteri kadar başvurmaması:

Yukarıda belirtildiği üzere, ülkemizde hukuk fakültesinden mezun olan sayısı azımsamayacak niteliktedir. Şöförlük için yapılan sınava dahi başvuran 2 hukuk fakültesi mezunu vardır. 20 Mart 2005 tarihinde yapılan İdari Yargı Hâkim Adaylığına sınavına hukuk fakültesi mezunu toplam 1698 kişi başvurmuştur. Sınava toplam başvuru sayısı ise 4413'tür^[86]. 23 Ekim 2005 tarihinde yapılan İdari Yargı Hâkim Adaylığına sınavına başvuran toplam aday sayısı 5552^[87], 15 Ekim 2006 tarihinde yapılan sınava başvuran toplam aday sayısı 8580^[88], 30 Kasım 2008 tarihinde yapılan sınava başvuran aday sayısı 5075^[89] ve son olarak 21 Kasım 2010 tarihinde yapılan İdari Hakim Adaylığı sınavına başvuru sayısı^[90] 6947'dir. Bu sayısal bilgiler idari yargı hâkim adaylığı sınavlarına yeterli başvurunun yapılmama ihtimalinin de bir hayli düşük olduğunu göstermektedir.

c) İdari yargı sisteminin, iktisadi ve idari bilimler, iktisat, işletme ve maliye gibi alanlarda öğrenim görmüş hukuk fakültesi mezunu olmayan kişilere ihtiyaç duyması:

Hukuk fakültesi dışında programlarında yeteri kadar hukuk derslerine yer verildiği belirlenen bölümlerden mezun olanların idari yargı hâkim adaylığına alınmada ihtiyaç duyulabilecek en önemli durum budur. Yani idari yargı sisteminin programlarında siyaset bilimi, yönetim bilimi, maliye, iktisat, vergi gibi konularda eğitim almış adayların varlığına ihtiyaç duyduğu durumlarda, hukuk fakültesi dışında programlarında yeteri kadar hukuk derslerine yer verildiği belirlenen fakültelerin ilgili bölümlerinden mezun olan kişilerin idari yargı hâkim adaylığın alınması önemli bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkabilir. Hukuk formasyonun yanı sıra siyaset bilimi, yönetim bilimi, maliye yaklaşımları gibi alanların, idari yargı hâkiminin önüne gelen olayda, sorunu çözmedeki etkisi onu adli yargı hâkiminden farklılaştırmaktadır. Özellikle idari yargıda karşılaşılan sorunların önemli bölümü, siyasal seçeneklerin sonucu olan idari kararların hukuka uygunluk yönünden değerlendirilmesini içermektedir. Böyle bir davada hâkim, bir yandan siyasal seçeneğin içeriğini denetlemekten kaçınırken, öte yandan hukuka aykırı bir kararın hukuk ötesi referanslara göndermeyle meşrulaştırılmasına da izin vermemelidir. Bunun için siyasal tercihin nerede başlayıp nerede bittiğinin, hukuk ötesi referansların neler olduğunun tam olarak belirlenebilmesi gerekmektedir ki, bu durum, siyaset bilimi, sosyoloji gibi disiplinlerin kamu hukukçusu bakımından taşıdığı önemi ve

[86] <http://www.anayasa.gen.tr/idari-hakimlik.htm> (Erişim tarihi: 13.2.2007).

[87] <http://www.osym.gov.tr/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF1A9547B61DAFFE2AB7F123639AE70158> (Erişim tarihi: 13.2.2007).

[88] <http://www.osym.gov.tr/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF1A9547B61DAFFE2A2F42C1BABDFDE191> (Erişim tarihi: 13.2.2007).

[89] <http://www.osym.gov.tr/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFF88F742D0D711251C3CA10CE86E2EB99> (Erişim Tarihi: 15.07.2009)

[90] <http://www.osym.gov.tr/belge/1-12238/2010-idari-yargi-sonuclarin-aciklanmasi-15122010.html> (Erişim Tarihi:03.01.2011).

metodolojik farklılığı kanıtlamaktadır^[91]. Bu nedenle, idari yargı hâkim adaylığına hukuk fakültesi mezunlarının yanı sıra, yönetim ve siyaset bilimi esaslarını bilen ekonomi teorisinden anlayan adayların alınmasında da büyük önem vardır. Ancak bu önem hiçbir zaman idari yargı mercilerinin “*mahkeme*” niteliğinin önüne geçmemelidir. Kurulları oluşturan üyelerin çoğunluğunun hukuk fakültesi mezunu olmasına özen gösterilmelidir. Ancak şuan ki durumda yani idari yargı mensuplarının sadece %20’sinin hukuk fakültesi mezunu olması, bir hukuk devletinde kabul edilebilir olmaktan uzaktır^[92].

5) SONUÇ

5720 sayılı Kanun değişikliğiyle birlikte, idari yargıda hâkim adaylığına ilişkin olarak getirilen yeni düzenleme doğrultusunda yukarıda açıklandığı üzere hangi fakültelerde yeterli hukuk derslerine yer verildiği objektif esaslar çerçevesinde belirlenmeli, idari yargının hukuk fakültesi dışında, siyasal, iktisadi ve idari bilimler, iktisat, işletme fakültelerinin ve maliye bölümlerinden mezun olanlara ne kadar ihtiyaç duyduğunun tespit edilerek getirilen yüzde yirmilik sınırlama dikkate alınarak sınav ilanlarında bu bilgilere açıkça yer verilmelidir.

Örneğin 5435 sayılı Kanun değişikliğine karşın, 15.10.2006 tarihinde yazılısı yapılan çeşitli tarihlerde mülakatları yapılması planlanan idari yargı hâkim adaylığı sınavında bu tür bir tespitlere yer verilmemiştir. Zira 15 Ekim 2006 tarihinde yazılısı yapılan bu sınavın mülakatına 482 kişi çağrılmış ve mülakatın 18.12.2006-28.12.2006 tarihleri arasında yapılacağı ilan edilmiştir. Bu tarihte yapılan mülakat sınavı sonucunda 100 idari yargı hâkim adayından sadece 33 tanesi hukuk fakültesi mezunu olabilmıştır^[93]. Yani alınan 4 hâkim adayından sadece 1 tanesi hukuk fakültesi mezunudur. Bu, yukarıdaki açıklamalar karşısında “*korkutucu*” bir orandır.

30.11.2008 tarihinde yapılan idari yargı hakim adaylığı sınavı öncesinde de hangi fakülte ve bölümlerin yeteri kadar hukuk derslerine yer verdiği tespit edilmemiş, bu dönemde sınava başvuran 5075 kişiden sınavı kazananların 86’sı hukuk fakültesi olurken, 20’sini diğer fakülte mezunları oluşturmuştur.

[91] ER/ERDEM KARAHANOGULLARI, s. 23.

[92] ULUSOY, s. 5.

[93] http://www.pgm.adalet.gov.tr/duyuru/07idari_istatistik.htm (Erişim tarihi: 11.07.2007).

KAYNAKÇA

- ARSLAN Ramazan / TANRIVER Süha, Yargı Örgütü Hukuku, Ankara-2001**
- AZRAK Ülkü, Hukuk Devleti, İdare Hukuku ve Danıştay, II. Ulusal İdare Hukuku Kongresi, İdari Yargının Dünyada Bugünkü Yeri, Danıştay Yayınları, 1993,**
- AZRAK A.Ülkü, İdarenin Yargısal Denetimine İlişkin Sorunlar, Türkiye Barolar Birliği Uluslar arası Anayasa Hukuku Kurultayı, 9-13 Ocak 2001**
- BALTA Tahsin Bekir, Danıştay'ımız, Mülkiyeliler Birliği Dergisi, S. 11, 1968**
- CAN Cavit, İdari Yargıda Hâkimler ve Savcılar, I. Ulusal İdare Hukuku Kongresi, Birinci Kitap, İdari Yargı, Danıştay Yayınları, Ankara-1990**
- DURAN Lütü, İdare Hukuku Ders Notları, Fakülteler Matbaası, İstanbul-1982**
- ER Salih/ KARAHANOGULLARI ERDEM Özlem, İdari Yargıda Hâkim ve Savcı Adaylarının Eğitimi, Bkz. <http://www.barobirlik.org.tr/makaleler> (Erişim Tarihi: 18.11.2006)**
- ER Salih, Yönetmelik Yargı Mülkiye Mezunlarına Kapatılmaya Çalışılıyor, Mülkiye Dergisi, C.25, S.227**
- GÖZÜBÜYÜK A.Şeref, Yönetmelik Yargı, 17. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara-2003**
- ODYAKMAZ Zehra, İdari Yargı ile İlgili Öneriler, 2001 Yılı İdari Yargı Sempozyumunda Sunulan Tebliğ. Bkz. <http://www.danistay.gov.tr/yayinlar> (Erişim Tarihi: 10.2.2007)**
- ÖZAY İl Han, İdari Yargının Güncel Sorunları ve Yeniden Yapılanması Bağlamında İdari Yargı Örgütü ve Reorganizasyonu, 2000 Yılı İdari Yargı Sempozyumunda Sunulan Tebliğ, <http://www.danistay.gov.tr/yayinlar> (Erişim Tarihi: 10.2.2007)**
- ÖZGEN Eralp, Ankara Barosu Hukuk Kurultayı 2000 Açılış Konuşması, Anayasa Hukuku/Kamu Hukuku/İdare Hukuku, 1. Kitap-Ankara-2000**
- ULUSOY Ali, İdari Yargı Mensuplarının Seçilmeleri, Güvenceleri ve Denetlenmeleri Fransa ile Karşılaştırmalı bir Değerlendirme, 2001 Yılı İdari Yargı Sempozyumunda Sunulan Tebliğ. Bkz. <http://www.danistay.gov.tr/yayinlar> (Erişim Tarihi: 10.2.2007)**
- YET Orhun, İdari Yargının Etkinliğine İlişkin Sorunlar, 2000 Yılı İdari Yargı Sempozyumunda Sunulan Tebliğ. Bkz. <http://www.danistay.gov.tr/yayinlar> (Erişim Tarihi: 10.2.2007)**